

Prednosti stoječe pisave v zdravstvenem oziru.

C. kr. najvišji zdravstveni svet se je posvetoval o vplivu stoječe pisave na telesno zdravje otrok in je k temu posvetovanju pozval strokovnjake in sicer oftalmologa c. kr. vseučilišnega profesorja dr. A. Reussa in ortopeda vseučilišnega profesorja dr. A. Lorenza, katerih mnenje je priobčilo glasilo tega zdravstvenega sveta „Das österreichische Sanitätswesen“ in priobčujemo mi v nastopnem.

A. Mnenje v oftalmologičnem oziru.

(Dr. A. Reuss.)

Zdravniki in učitelji se pečajo že mnogo let z vprašanjem o šolskih klopéh. Kratak pogled in sklučenja hrbtenice naraščajo vedno in zahtevajo filaktičnih (obvarovalnih) naredeb. Vprašanje o šolskih klopéh so hoteli rešiti s pravim razmerjevanjem klopj po velikosti telesa, z vpeljavo najmanjše razdalje in narejanjem križnih podpor (naslonil). Toda vprašanje se je pokazalo nerešeno. Otroci sedé v novih, zdravniško potrjenih klopéh ravno tako slabo, kakor v starih. Nekateri strokovnjaki so klop še daljeboljševali. Z nazaj nagnenimi podporami in s posilno vpeljavo reklinacijske (nazaj nagnene) leže pri sedenji so hoteli kljubovati škodljivemu pripogibanju života pri pisanji. Žal, da se doslej ni izumil noben rabljiv mehanizem, da bi se sestavil pripraven premakljiv podstavek (naslon) za zadostno reklinacijsko sedenje. To vprašanje pričakuje še razrešitve in najnovejše klopi, katere sedaj narejajo po navodilih enkéte za šolske klopi v dunajskem občinskem zboru, so le za silo, dokler ne rešijo vprašanja o sestavi klopj izurjeni tehniki.

Toda dvomi se, je-li se bodo po razrešitvi tega vprašanja teoretično izdelane klopi dejanski utrdile (obdržale, izkazale), ker smo doživeli nekoč ravno nasprotno.

Bilo je zato hvalevredno, ker so se strokovnjaki pečali s tem, da so preiskovali druge vzroke, vsled katerih učenci slabo sedé, ki niso s šolsko klopjo neposrednje v zvezi.

Zdravniku za oči in kirurgu je bilo vedno jasno, da držanje glave pri pisanji zelo vpliva na držanje vsega života in da v začetku zelo malo pomanjkljivo držanje glave kmalu provzroča napačno držanje vsega života.

Napósled so zapazili, da obračamo glavo pri čitanji vedno tako, da se na površje knjige namerjena basalna (osnovna) črta očij (t. j. zvezna črta sukajočih se očij) strinja z mērjo (ležo) vrstic, nadalje, da se pri pisanji navadno pazi na to, da stojé glavne poteze črke navpično ali vsaj skoraj navpično na projekcijo basalne (osnovne) črte. Mēr vrstic in kót glavnih potez v tej meri vplivajo zato zeló na držanje glave in vsega života.

Toda tudi tu se je pokazala razlika med teorijo in prakso. Misliti se je moralo, da, ako so le osnovne črte navpične na rob mize, osnovna črta očij ostane vsporedna s tem robom in tako mora ves život ravno držanje ohraniti.

Temu pa ni bilo vselej takó. S takozvano poševno srednjo ležo zvezka se je spolnjevala zgornja zahteva, otroci so pa sedeli navzlic temu sklonjeni.

Pokazalo se je, da mēr vrstic prav zeló vpliva na držanje života in da učenci potem stavijo svoje oči vsporedno z miznim robom, ako so tudi vrste ž njim vsporedne, če ne zahteva poševna leža črk zasukanje glave, to se pravi pod pogojem, da stojé osnovne poteze navpično na vrsticah, ali z drugimi besedami, da se piše stoječe.

Nadučitelj g. Bayr je prvi preiskaval in poskusil resničnost ravno ob kratkem omenenih teoretičnih prevdarjanj v veliki meri. Skušnjo so sijajno prestali. Držanje učencev pri stoječem pisanji je bilo vzorno, glava ostane pri najmanjši naklonenosti ravna, ostane, kar je za očesnega zdravnika najvažnejše, v primerni daljavi od podstavkovega površja, in takó ohrani tudi ves život pravilno držanje.

Klopi, v katerih so se vršili poskusi, niso take, da bi posebno dobro vplivale na držanje, videlo se je, da so tisti učenci, ki so stoječe pisali, takoj takó napačno se držali, kakor se vidi pri pisanji v vseh šolah, kakor hitro so ležeče pisali, dá, poznalo se je celó dobro po držanji života, v kateri pisalni leži se je pisalo, ako se je velelo nekaterim učencem pisati poševno, drugim pa stoječe.

Vender se more ugovarjanje nekega učitelja zavrniti. Rekel je: „Ako se v kaki šoli jeden predmet nasproti drugemu takó goji, kakor lepopisje pri gospodu Bayru in ako se na držanje života takó pazi kakor pri njem, ni čuda, da sede otroci ravno. Tudi pozabiti se ne sme, da zlasti iznajdljive deklice, ako se izvajajo taki poskusi, rade same od sebe presilijo pri ležeči pisavi slabo držanje života. Vsled tega so učenci, ako si nočejo biti pri pisanji s peresom napoti, prisiljeni držati roko takó kakor le pri rond- (okrogli) pisavi, torej morejo le latinico pisati. Vpeljava stoječe pisave pomeni vpeljavo latinice in izključenje dosedanje current-pisave; zadnja je pa narodna posebnost itd.“ Tu se vidi, po kako čudnih nazorih se lahko presojuje zdravstvena vprašanja.

Odgovor je potreben, ker ta jedini glas se vjema najbrže z mnenjem cele stranke.

Pred vsem se mora omeniti, da slabo držanje učencev pri poševni pisavi, kakor se je opazovalo v šoli g. Bayra, razlikuje se isto tako malo po svojem značaju, kakor po kakovosti od navadnega držanja pri

pisavi, kakeršno lahko vselej in v vsaki šoli opazujemo, in kakor je bilo opazovano od kdar so sploh začeli opazovati držanje života. Opomin učiteljev zboljša držanje za nekaj minut — toda takoj se vrne zopet poševno držanje samo od sebe.

Nepretrgano ravno sedenje pri stoječi pisavi bi govorilo v korist te pisave, tudi ako bi bilo le uspeh ostre discipline. Tudi v drugih šolah, kjer niso na ležo osnovnih črt nič pazili, v katerih je veljalo celó načelo, naklanjanje črk k črti naj se prepušča volji učencev, opazilo se je, da so nekateri učenci, ki so posebno pravilno se držali, pisali stoječe ali skoraj stoječe in vsako nadziranje ravno teh učencev je bilo popolnoma odveč.

Ako bi bilo pri stoječi pisavi le latinico mogoče pisati, kar pa preiskovati ni naloga zdravnikov in ako bi se z vpeljavo stoječe pisave hkratu monopolizirala latinica, morali bi zdravniki to le z veseljem pozdraviti.

Z izpuščenjem jedne abecede (v istini sta po 2 pisani in tiskani) bi se učenci znatno razbremenili, dasi bi s tem res prenehala jedna narodna posebnost, ki pa sili nemško otroke, nasproti drugim narodom, oči dvojno napenjati.

Ko bi hoteli dokazovati korist pravilnega držanja glave z zdravniškega stališča, zavedlo bi nas predaleč in vrh tega bi bilo odveč, ker ni treba dokazovati, kar nihče ne zametuje.

Poudarja naj se le še to, da omogoči stoječa pisava dajati že kratkovidnim učencem očala brez bojazni, da bi se vsled nepravilnega držanja glave podpirala raskratkovidnosti in da se razreši takó vprašanje, katero se pred stalno (končno) konstrukcijo pravilnih klopij za otroke z normalnim vidom niti zastaviti ni moglo.

Da potrebuje stoječa pisava drugačno obliko lepopisnih zvezkov t. j. zaradi negibnega naprej-pomikanja roke krajših črt, je pač brez pomena in kazati se mora

v tem, kakor v mnogih drugih ozirih le na faktum, da je stoječa pisava pač le pri nas nekaj nenavadnega, na Angleškem in v Ameriki, vsaj kolikor je meni znano, je nekaj prav navadnega.

Bilo bi torej prav potrebno, ako bi c. kr. najvišji zdravstveni svet najizdatneje podpiral prizadevanja za splošno vpeljavo stoječe pisave.

Ob ureditvi učiteljskih plač.

Govoril pri deželni učiteljski konferenciji dne 3. kimovca t. l. g. **J. Ravnikar**, nadučitelj v Litiji.

Slavna skupščina! Pri letošnji okrajni učiteljski konferenciji v Litiji sem svojim sotrudnikom obljubil, da na tem mestu nekoliko izpregovorim o novih učiteljskih plačah — sosebnost za „litijski okraj“, kakor tudi o splošnem gmotnem stanju „kranjskega učiteljstva“. Izpolnujoč svojo dano obljubo, izprosil sem si zato tudi besede.

Kakor je znano, je nova razredba učiteljskih plač po Kranjskem prouzročila pri večini kranjskega učiteljstva obilo nejevolje. Marsikateri učitelj se je nadejal popboljška, toda ostal je tam, kjer je bil pred 10., 15. ali še več leti. Sevé — plače naše so na prvi pogled še precej dobre — tako vsaj misli večina ljudstva; toda, če naše plače pregledujemo nekoliko natančneje, uvidimo takoj, da nismo veliko na boljem, nekateri so pa še celo na slabšem, kakor so bili po prejšnjem šolskem zakonu — namreč začasni ljudski učitelji. Temu krivo je to, ker so za prve tri razrede določili prenizke odstotke. Po teh pičlih odstotkih se nikakor ni moglo željam vsega kranjskega učiteljstva ustreči. Nekaterniki so sprva mislili, da pridejo po novem šolskem zakonu vsi štirirazredničarji v I., trirazredničarji pa v II. plačilni razred, kar bi nikakor ne bilo pravilno, ker to se tudi ne ujema s § 3. novega šolskega zakona, ki se med drugim glasi: „Določitev plačilne vrste za vsako posebej izvrši dež. šolsko oblastvo v sporazumu z deželnim odborom, in to z ozirom na važnost posameznih šol, na odgovornost z učiteljskim mestom združene službe in na krajne razmere dotičnega staja-

lišča. Pri tako majhnem številu odstotkov za dva višja razreda se tudi ni moglo povsodi na krajne razmere ozirati. Vsled tega je vsa razredba tudi tako čudno izpala. Častita gospoda naj mi zato dovoli navesti le nekaj vzgledov.

V našem (litijskem) šolskem okraju po novem zakonu niti jedna šola ni uvrščena v I. plačilni razred, akoravno imamo več štirirazrednic, kar je učiteljstvo jako razburilo in užalostilo. Vse jednorazrednice v našem šolskem okraju so po silno slabih krajih in v hribih, koder morajo učitelji od daleč in za drag denar dobivati živil, a razven dveh so vse v zadnjem plačilnem razredu. Pri D. M. v Polji, kjer ima šola 377 otrok in učitelj živila dobiva najceneje iz Ljubljane, ostala je učiteljska služba v III. plačilnem razredu. Bled n. pr., kjer je posebno drago življenje — zlasti poletni čas, je samo v III. plačilnem razredu. V Kamniku je 1. mesto v I. plačilnem razredu, 2. služba pa v III. plačilnem razredu, dočim je 2. učiteljska služba skoro povsodi v II. plačilnem razredu, kjer je 1. mesto v I. plačilnem razredu. Dostaviti pa moram, da je v Kamniku huda draginja. V Vipavi n. pr. je vse drago, toda vzlic temu so plače ostale nepovišane. V Šmartnem pri Litiji, kjer ima šola nad 400 otrok in kjer je tudi draginja, je ostalo vse pri starem itd. itd. Takih krajev bi lahko našteali mnogo, toda v dokaz tega, da so naše službe neprimerno urejene, zadostujejo naj ravnokar navedene. Pripomniti mi je še, da ljubljanskih učiteljev niti ne jemljem v poštev,